

Utlåtande Rotel III (Dnr KS 2024/926)

Motion om att mäta läsförståelse

Motion av Andréa Hedin (M)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen besvaras med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Emilia Bjuggren

Sammanfattning av ärendet

Andréa Hedin (M) har väckt en motion i kommunfullmäktige. I motionen framhålls att läsförmågan bland unga i Sverige sjunker, särskilt bland dem med utländsk bakgrund och att den utvecklingen behöver hejdas. Motionären hänvisar till att resultat från PISA och PIRLS visar på en nedåtgående trend över lång tid. Motionären anser att god läsförmåga behövs i samtliga ämnen och att läsvana behöver komma tidigt i ungas liv. Motionären föreslår därför att utbildningsnämnden ges i uppdrag att:

- utforma nya kvantitativa mål för läsförståelse i den kommunala grundskolan
- implementera standardiserade mätmetoder för läsförståelse i den kommunala grundskolan
- ta fram en handlingsplan för att utöka fokus på läsning och läsförståelse i förskoleklass

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, utbildningsnämnden, Berättarministeriet, Författarcentrum, Statens kulturråd och Sveriges lärare.

Berättarministeriet, Statens kulturråd och Sveriges lärare har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret delar uppfattningen att god läsförmåga är centralt för elevers skolframgång i alla ämnen, att det är viktigt att följa upp elevers läsförståelse samt att stöd sätts in tidigt för de elever som behöver det. Stadsledningskontoret kan även konstatera att det i Skolverkets obligatoriska nationella bedömningsstöd återfinns såväl kvalitativa och kvantitativa mål som standardiserade mätmetoder vilka utgör ett tydligt och konkret stöd för uppföljning av elevernas läs- och skrivutveckling.

Kulturnämnden anser att god läsförståelse och stärkt läsförmåga är en del av folkbibliotekets tydliga demokratiska uppdrag. I Stockholms stads biblioteksplan 2022-2025 anges att folkbiblioteket är förskolans primära bibliotek samt ansvarar för barn och ungas läsning på fritiden. Utifrån Stockholms stadsbiblioteks ansvar för barn och ungas läsning på fritiden är läsfrämjande aktiviteter på loven ett av de viktigaste uppdragen. Detta görs både på biblioteken och genom uppsökande verksamhet, bland annat i parklekar. Ett annat exempel är Läsa äger, där feriearbetande ungdomar är läsande förebilder för barn.

Utbildningsnämnden delar uppfattningen att god läsförmåga är centralt för elevers skolframgång i alla ämnen, att det är viktigt att följa upp elevers läsförståelse samt att stöd sätts in tidigt för de elever som behöver det. Då det finns nationella mål med läsa, skriva, räkna-garantin riskerar ytterligare en handlingsplan att bidra till så kallad dubbelstyrning. Utbildningsnämnden bedömer därför att ytterligare en handlingsplan inte kommer leda till ökade elevresultat.

Författarcentrum Öst stödjer motionens intentioner att stärka läsförståelsen och rekommenderar att komplettera kvantitativa mål med kvalitativa indikatorer för att ge en mer nyanserad bild av läsförståelsen, att standardiserade mätmetoder används som ett av flera verktyg och att handlingsplanen för förskoleklass inkluderar ökad lästid, fler texttyper och aktiviteter som stärker läslust och språkförståelse, tillsammans med resurser för att stötta lärare i detta arbete.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Att alla Stockholms elever ska få rätt verktyg för att lära sig läsa är en självklar utgångspunkt för alla Stockholms skolor. Språket är en nyckel för att kunna ta till sig all annan undervisning.

Svenska elevers vikande läskunnighet är oroande och det är uppenbart att skolan behöver ha ett starkt fokus på språkinläring och läsning. Skolorna följer redan idag återkommande upp elevernas läsförmåga genom obligatoriska kartläggningar och nationella prov och har tillgång till nationella bedömningsstöd, vilket utbildningsnämnden redogör för i sitt remissvar. Våra lärare vet för det mesta väldigt tidigt vilka elever som riskerar att halka efter. Men för att fler elever ska lära sig läsa är det inte främst mer uppföljning som behövs utan så goda förutsättningar som möjligt att fokusera på läsning i klassrummet. Det skapar vi bland annat genom interna kompetensutvecklingsinsatser för lärare i svenska och svenska som andraspråk som antingen har en äldre utbildning och behöver stärka sin kompetens eller få behörighet i svenska.

Den rödgröna majoriteten har stärkt arbetet med den så kallade ”läsa-räkna-skriva”-garantin för att alla elever redan i lågstadiet ska få det stöd de behöver för att lyckas med skolan, framför allt de tre grundstenarna att lära sig läsa, skriva och räkna. Det absolut viktigaste för att stärka läsförståelsen är att börja tidigt – så tidigt som möjligt.

Redan i förskolan läggs den grunden som krävs, därför arbetar vi även kontinuerligt för att öka inskrivningsgraden till förskolorna. Vi värnar också om den socioekonomiska ersättningsmodellen som innebär att de skolor där eleverna har tuffast förutsättningar och inte sällan annat modersmål än svenska får mer resurser. Det är i de här skolorna arbetet med läsning är absolut viktigast. Att som Moderaterna föreslagit sänka det socioekonomiska stödet riskerar, tvärt emot motionens intention, att försämra förutsättningarna för vissa av stadens elever att lära sig läsa.

Bilaga

Motion om att mäta läsförståelse, dnr KS 2024/926-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarråden Christofer Fjellner, Dennis Wedin och Andréa Hedin (alla M) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att bifalla motionen.
2. Att därutöver anföra

Det pågår en läskris i den svenska skolan som gång på gång bekräftas såväl i internationella som nationella mätningar. Enligt PISA förstår inte en fjärdedel av 15-åringar innehållet i en text och enligt mätningen Pirls klassas en femtedel av tioåringarnas läsförmåga som låg eller under låg nivå. Resultaten antyder således att elevers läsförmåga försämras med tiden. En god läsförståelse lägger grunden för elevens förmåga att ta till sig alla övriga ämnen i skolan och är en förutsättning för att senare klara sig i arbetslivet.

Vid en analys av kurslitteraturen vid nio utbildningar för grundlärare (f-3) konstaterades att tidig läs- och skrivinlärning stod för totalt 16 procent i ämnet svenska. Den metoden med störst stöd i forskning, phonics, stod för 4 procent av litteraturen i ämnet. Vi konstaterar att den obligatoriska kartläggningen i förskoleklass, och i årskurs 1 är otillräcklig och ger en otillfredsställande bild av elevernas läsförmåga. Att elever på ett ”delvis fungerande” sätt kan läsa bekanta meningar ger en svag beskrivning av elevernas förmåga. Att politiken därefter bara får en aggregerad lägesbild av elevers läsförmåga genom de nationella proven i årskurs 3, 6 och 9 skapar sämre förutsättningar för att kontinuerligt följa upp utvecklingen när intervallet är så glest. Med anledning av ovanstående bör motionen bifallas.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 19 februari 2025

Anders Österberg
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Jonas Nilsson, Johan Paccamonti och Sophia Granswed Baat (alla M)
som är likalydande med Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Ärendet

Andréa Hedin (M) har väckt en motion i kommunfullmäktige. I motionen framförs att läsförmågan bland unga i Sverige sjunker, särskilt bland dem med utländsk bakgrund och att den utvecklingen behöver hejdas. Motionären hänvisar till att resultat från PISA och PIRLS visar på en nedåtgående trend över lång tid. Vidare framför motionären att god läsförmåga behövs i samtliga ämnen och att läsvana behöver komma tidigt i ungas liv.

Motionären framför att det inte finns några uttalade mål i stadens budget för att främja läsförståelse och att det behövs tydliga, kvantitativa mål från politiken med syfte att stärka läsförståelsen bland Stockholms unga. I motionen framförs vidare att det är viktigt att alla skolor använder standardiserade metoder för att bedöma barns läsförståelse. Dessa instrument bör vara evidensbaserade och anpassade för olika åldersgrupper och språknivåer. Genom att använda standardiserade verktyg och metoder kan vi säkerställa en enhetlig bedömning och jämförbarhet mellan olika skolor och stadsdelar.

Motionären föreslår därför att utbildningsnämnden ges i uppdrag att:

- utforma nya kvantitativa mål för läsförståelse i den kommunala grundskolan
- implementera standardiserade mätmetoder för läsförståelse i den kommunala grundskolan
- ta fram en handlingsplan för att utöka fokus på läsning och läsförståelse i förskoleklass

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, utbildningsnämnden, Berättarministeriet, Författarcentrum, Statens kulturråd och Sveriges lärare.

Berättarministeriet, Statens kulturråd och Sveriges lärare har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 7 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret delar uppfattningen att god läsförmåga är centralt för elevers skolframgång i alla ämnen, att det är viktigt att följa upp elevers läsförståelse samt att stöd sätts in tidigt för de elever som behöver det.

Skolverket har i samverkan med olika lärosäten tagit fram nationella bedömningsstöd på uppdrag av regeringen för att ge ett tydligt och konkret stöd för uppföljning av elevernas läs- och skrivutveckling. I dessa finns nationella kvantitativa mål och standardiserade mätmetoder för att mäta läsförståelse i grundskolan. Obligatoriska

kartläggningar genomförs i förskoleklass, och i årskurs 1. Därefter mäts elevers läsförmåga i de nationella proven i årskurs 3, 6 och 9.

De obligatoriska kartläggningmaterialen i förskoleklass används för att tidigt identifiera elever som visar tecken på att i kommande årskurser inte nå målen i läsning. De obligatoriska bedömningsstöden används för att följa upp elevernas läsförmåga i årskurs 1–3 och för att identifiera elever som har, eller riskerar att få, svårigheter inom läsutveckling. Båda materialen utgör en del av den statliga läsa, skriva, räkna-garantin. Därutöver finns de nationellt framtagna materialen *Nya språket lyfter* som underlag för lärare att löpande följa och utveckla elevers läsförmågor samt *Bygga svenska* som riktar sig till lärare som följer upp nyanlända och flerspråkiga elevers språkutveckling. Sammantaget finns det gott om nationellt framtagna instrument för att kartlägga elevers läsförmåga, anpassat till olika åldersgrupper och språknivåer.

För att staden ska kunna följa upp elevernas läsutveckling och jämföra olika skolor och stadsdelsnämndsområden följs resultaten på de obligatoriska bedömningsstöden i årskurs 1 som nämndindikatorer och resultaten på de nationella proven i årskurs 3 som KF-indikatorer. Skolornas resultat på dessa mått följs dessutom upp i utbildningsnämndens årliga resultat- och kvalitetsdialoger.

För närvarande finns det över 50 handlingsplaner för utbildningsnämndens verksamhetsområden. I och med att det samtidigt finns nationella mål kopplade till den nationella läsa, skriva, räkna-garantin bedömer stadsledningskontoret att ytterligare en handlingsplan inte kommer leda till förbättrade skolresultat.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 november 2024 följande.

Kulturnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Kristina Lutz (M), se Reservationer m.m.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 1 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

I enlighet med Bibliotekslag (2013:801) ska folkbiblioteken särskilt främja läsning och tillgång till litteratur samt ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar. God läsförståelse och stärkt läsförmåga är en del av folkbibliotekets tydliga demokratiska uppdrag. Samtidigt är folkbiblioteken en prestationsfri verksamhet, öppen för alla.

Idag arbetar Stockholms stadsbibliotek bland annat tillsammans med stadsdelsförvaltningar och förskolor för att främja tidig språkutveckling i socioekonomiskt utsatta områden. Stockholms stadsbibliotek har arbetat extra med,

av stadsdelarna utpekade, förskolor och har där exempelvis träffat vårdnadshavare för att inspirera till läslust och biblioteksbesök.

Stockholm stadsbibliotek arbetar även i linje med uppdrag i stadens budget att erbjuda skolor och förskolor ett brett utbud av litteratur, läsfrämjande aktiviteter, och fungera som stöd till lärarnas och förskolepedagogernas läs- och språkstimulerande arbete.

I Stockholms stads biblioteksplan 2022-2025 anges att folkbiblioteket är förskolans primära bibliotek samt ansvarar för barn och ungas läsning på fritiden. Folkbibliotekets uppdrag gentemot förskolan är att erbjuda ett brett utbud av litteratur och läsfrämjande aktiviteter, liksom att fungera som stöd i förskolornas läs- och språkstimulerande arbete och samverka med stadsdelsförvaltningarna.

I Skolbiblioteksplan 2021-2025 för skolor och förskolor i Stockholms stad anges att skolorna i Stockholms stad ger alla elever tillgång till skolbibliotek med ett uttalat pedagogiskt uppdrag när det gäller läs- och språkutveckling. Utifrån Stockholms stadsbiblioteks ansvar för barn och ungas läsning på fritiden är läsfrämjande aktiviteter på loven ett av de viktigaste uppdragen. Detta görs både på biblioteken och genom uppsökande verksamhet, bland annat i parklekar och genom Läsa äger där ferierarbetande ungdomar är läsande förebilder för barn.

Under sommaren 2024 arbetade fyra enheter inom Stockholms stadsbibliotek med Läsa äger, i samarbete med utbildningsförvaltningen och 29 skolor i berörda områden. Detta sysselsatte 65 ferierarbetande ungdomar och genomfördes med goda resultat. Barnen inspirerades av att ungdomarna läste och hade med sig böcker. Under skolloven erbjuder Stockholms stadsbibliotek många olika aktiviteter över hela staden. Ett exempel är formatet Lässommar, som uppmuntrar barn till kravlös och lustfylld läsning under sommarlovet genom möjligheten att recensera och tipsa om böcker på biblioteken.

Under år 2024 har biblioteken erbjudit en sommarfolder med temat Tidsresor, som bland annat innehåller boktips och pyssel. Biblioteken har även arrangerat program och aktiviteter kopplat till sommarfolderns tema.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 november 2024 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation av Andréa Hedin m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen delar uppfattningen att god läsförmåga är centralt för elevers skolframgång i alla ämnen, att det är viktigt att följa upp elevers läsförståelse samt att stöd sätts in tidigt för de elever som behöver det.

Skolverket har i samverkan med olika lärosäten tagit fram nationella bedömningsstöd på uppdrag av regeringen för att ge ett tydligt och konkret stöd för uppföljning av elevernas läs- och skrivutveckling. I dessa finns nationella kvantitativa mål och standardiserade mätmetoder för att mäta läsförståelse i grundskolan. Obligatoriska kartläggningar genomförs i förskoleklass, och i årskurs 1. Därefter mäts elevers läsförmåga i de nationella proven i årskurs 3, 6 och 9.

De obligatoriska kartläggningsmaterialen i förskoleklass används till att tidigt identifiera elever som visar *tecken* på att i kommande årskurser inte nå målen i läsning. De obligatoriska bedömningsstöden används för att följa upp elevernas läsförmåga i årskurs 1–3 och för att identifiera elever som har, eller riskerar att få, svårigheter inom läsutveckling. Båda materialen utgör en del av den statliga läsa, skriva, räkna-garantin. Därutöver finns de nationellt framtagna materialen ”Nya språket lyfter” som underlag för lärare att löpande följa och utveckla elevers läsförmågor samt ”Bygga svenska” som riktar sig till lärare som följer upp nyanlända och flerspråkiga elevers språkutveckling. Sammantaget finns det gott om nationellt framtagna instrument för att kartlägga elevers läsförmåga, anpassat till olika åldersgrupper och språknivåer.

För att utbildningsförvaltningen ska kunna följa upp elevernas läsutveckling och jämföra olika skolor och stadsdelar används resultaten på de obligatoriska bedömningsstöden i årskurs 1 och resultaten på de nationella proven i årskurs 3 som indikatorer i stadens system för verksamhetsuppföljning, ILS. Skolornas resultat på dessa mått följs upp i förvaltningens årliga resultat- och kvalitetsdialoger.

Vad avser förslaget att ta fram en handlingsplan för att öka fokus på läsning och läsförståelse i förskoleklass är förvaltningens erfarenhet att handlingsplaner är ett trubbigt styrmedel. För närvarande finns det över 50 handlingsplaner för utbildningsförvaltningens verksamhetsområde. I och med att det samtidigt finns nationella mål med en nationell läsa, skriva, räkna-garanti riskerar ytterligare en handlingsplan att bidra till så kallad dubbelstyrning. Utbildningsförvaltningen bedömer därför att ytterligare en handlingsplan inte kommer leda till ökade elevresultat.

Författarcentrum Öst

Författarcentrum Östs yttrande daterat den 22 november 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Författarcentrum Öst välkomnar initiativ som syftar till att stärka barns och ungas läsförmåga. Vi delar dels motionens oro över att läsförståelsen bland unga i Sverige minskar och att detta riskerar att påverka elevernas möjligheter i skolan och i samhället, dels att det bör finnas uttalade mål i stadens budget för att främja läsförståelse. Författarcentrum Öst har arbetat med läsfrämjande insatser i skolan

sedan 1967. Utifrån vår verksamhet vill vi bidra med några perspektiv och förslag som kan komplettera motionens tre förslag.

Nya kvantitativa mål för läsförståelse

Vi ställer oss positiva till att sätta mål för att stärka läsförståelsen i den kommunala grundskolan. Dock vill vi betona att kvantitativa mål bör kompletteras med kvalitativa indikatorer för att ge en mer heltäckande bild av elevernas läsförmåga. Att enbart fokusera på mätbara resultat riskerar att missa nyanser som är avgörande för att förstå och stödja varje elevs utveckling. Vi rekommenderar att dessa mål tar hänsyn till olika aspekter av läsning, såsom mängden läsning under skoltid, variationen av texttyper som elever möter och deras engagemang för läsning. Sådana mål kan vägleda skolor att skapa en miljö som både förbättrar läsförståelsen och främjar läslust.

Implementering av standardiserade mätmetoder för läsförståelse

Vi ser ett värde i att använda standardiserade mätmetoder för att få en enhetlig och jämförbar bild av elevers läsförståelse, särskilt för att identifiera trender och behov på systemnivå. Dessa verktyg bör dock användas med försiktighet och inte bli det enda sättet att bedöma elevers läsning. Standardiserade mätmetoder kompletteras bäst med formativa och kvalitativa metoder som ger lärare möjlighet att få en djupare förståelse för varje elevs styrkor och utmaningar. Vi föreslår att utbildningsnämnden satsar på insatser som stärker läslust och erbjuder lärare verktyg för att formativt följa elevernas utveckling. Vi föreslår även att mätningarna fokuserar på att ge stödjande feedback till elever och lärare snarare än att endast producera statistik.

Handlingsplan för att utöka fokus på läsning i förskoleklass

Vi stödjer starkt förslaget att ta fram en handlingsplan för att främja läsning och läsförståelse redan i förskoleklass. Tidiga insatser är avgörande för att skapa goda läs- och språkutvecklingsvanor som gynnar elevernas framtida lärande. Utifrån vårt läsfrämjande arbete anser vi att handlingsplanen bör innehålla:

- Mer lästid under skoltid för att ge elever möjlighet att utveckla sin läsning i en uppmuntrande miljö.
- En ökad variation av texter, såsom skönlitteratur, sakprosa och poesi, för att stimulera olika aspekter av språkutveckling
- Aktiviteter som högläsning, berättande och författarbesök, som stärker barnens språkförståelse och skapar en positiv relation till läsning.

Sammanfattning

Författarcentrum Öst stödjer motionens intentioner att stärka läsförståelsen och rekommenderar att:

- Kvantitativa mål kompletteras med kvalitativa indikatorer för att ge en mer nyanserad bild av läsförståelsen.

- Standardiserade mätmetoder används som ett av flera verktyg och integreras med formativa och kvalitativa metoder. Lärare bör samtidigt ges fortbildning och resurser för att arbeta med resultaten på ett konstruktivt sätt.
- Handlingsplanen för förskoleklass inkluderar ökad lästid, fler texttyper och aktiviteter som stärker läslust och språkförståelse, tillsammans med resurser för att stötta lärare i detta arbete. Vi ser fram emot att fortsätta bidra till detta arbete och dela vår erfarenhet av läsfrämjande insatser i grundskolan.

Reservationer m.m.

Kulturnämnden

Reservation av Kristina Lutz (M)

Att nämnden tillstyrker motionen och anför därutöver följande:

Att kunna läsa är en förutsättning för att både klara av skolan och i längden att kunna vara en del av ett öppet och demokratiskt samhälle. Läsförståelsen lägger därför grunden för hela skolgången och därmed är det oroande att läsförmågan bland unga i Sverige sjunker, särskilt bland dem med utländsk bakgrund. Resultaten från PISA och Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) pekar på en nedåtgående trend över lång tid gällande läsförståelsen där betydelsen av att tala svenska hemma ökar. Svagheter i läsförståelsen riskerar att drabba en hel skolgång och den negativa utvecklingen behöver stoppas.

Att staden saknar tydliga mål för läsförståelsen är ytterst ett svek mot alla de barn som lämnas efter när läsningen, språket och förståelsen för dessa inte tas på allvar. Biblioteken har en viktig uppgift inte bara i att säkra tillgång till böcker och att inspirera barn att läsa. Verkligheten vittnar nämligen om att det behövs ett ökat fokus på läsförståelse.

Utbildningsnämnden

Reservation av Andréa Hedin m.fl. (M)

1. Att tillstyrka motionen.
2. Därutöver anföras:

Det pågår en läskris i den svenska skolan som gång på gång bekräftas såväl i internationella som nationella mätningar. Enligt PISA förstår inte en fjärdedel av 15-åringar innehållet i en text och enligt mätningen Pirls klassas en femtedel av tioåringarnas läsförmåga som låg eller under låg nivå. Resultaten antyder således att elevers läsförmåga försämras med tiden. En god läsförståelse lägger grunden för elevens förmåga att ta till sig alla övriga ämnen i skolan och är en förutsättning för att senare klara sig i arbetslivet.

Vi konstaterar att den obligatoriska kartläggningen i förskoleklass, och i årskurs 1 är otillräcklig och ger en otillfredsställande bild av elevernas läsförmåga. Att elever på ett ”delvis fungerande” sätt kan läsa bekanta meningar ger en svag beskrivning av elevernas förmåga. Att därefter enbart mäta elevers läsförmåga genom de nationella proven i årskurs 3, 6 och 9 skapar sämre förutsättningar för att kontinuerligt följa upp utvecklingen när intervallet är så glest.

Vid en analys av kurslitteraturen vid nio utbildningar för grundlärare (f-3) konstaterades att tidig läs- och skrivinlärning stod för totalt 16 procent i ämnet svenska. Den metod med störst stöd i forskning, phonics, stod för 4 procent av litteraturen i ämnet.